

AZ AGGLEGÉNY.

HETEK óta nem élet Büky Márton élete. Se kint, se bent, a halál küszöbén. Doktora, a tifusz rémével, eltiltott mellőle mindenkit, csak Juhászné tesz-vesz körülötte. Ha számot tudna adni magának a dolgok folyásáról, most örülnie kellene, hogy valamikor tíz év előtt idevette ezt az asszonyt és munkát adott neki. Ki ápolná mostan? De Büky Márton még arról sem tud, hogy ő maga a világon van, nem-hogy Juhásznéről tudna.

A délután csendjében egyszer csak felnyílik szeme, tekintete a paplanról felkúszik a plafónra s megint a kezére hull, sovány, idegen kezére s fáradtan lezárul újra. Később újból próbálkozik. Mint a víz alá nyomott labda, ha hirtelen szabadul az erőszakos tenyértől, Büky Márton úgy bukkant az öntudat felszínére s tétován ringatózott. Első pillanatban nem is tudta, hol van s jó lett volna megemelinteni kábult fejét izzadt párnáin. De még nem volt ereje.

Csak szeme sétált végig az idegenné távolodott falakon. Mintha nem is köztük élte volna le agglegénysége éveit. Közömbösen nézte a mocskos-fehér alapon az aranyrózsákat és leveleket. Csak tűrte, hogy a poros, füstös, kopott falak, hulló vakolattal, vénhedt, fogatlan mosollyal rávicsorogjanak. Tűrte, mint azt az elnyűtt seprőnyelet, ki körülötte sertepertélt.

Megszokta csoszogását, szuszogós, morgós igyekezetét, tűrte, de most újból lehúnyta szemét. Zsémbeelő sápítózását nem akarta hallani. Megúnta ezt is.

Csak feküdt mozdulatlan, húnyt pillájú figyellel és leste maga körül a neszező életet. Ismerős ajtócsapások törtek be hozzá, barátkozott a zajokkal. Lassan ráismert mindenre. Hosszú betegsége alatt feledésbe hullott hangok ismerősként köszöntek rá. Márton felmosolygott.

Földszintes szobája mellett a lépcsőház zajgása a régi maradt. Megismerte az ezredes totyogós lépteit, a tót házmesterné kárálását, az emeleti vénkisasszony kutyájának láncsörgését. S mindezekén túl és hangokon keresztül a konyhából beszüremelő morcos csapkodást. Az öreg Juhászné zakotáját.

Csoda, hogy van még mit csapkodnia. Csoda, hogy van még edény, bútor, ajtó a házban s össze nem tört még kíméletlen kezén minden. Most szinte újból hallja a lázába beleharsogó riasztó dördüléseket. Akkor világvégéről, összeomlásról, földrengésről fantáziált, most tudja, hogy Juhászné járt körülötte. Lärmás egy perszóna.

Szeme lassan újból felnyílt s a tárgyakkal barátkozott. Előbb csak a közelfekvőket kereste, a látásába tolaikodó megszokott dolgokat. A «Párisi nő» szemben a falon, festettmosolyú, ígéreies arcát, hervadt, tudó szépségét s enervált fehér kezét, amint boáján babrál.

Erre már föl kellett emelkednie. Gyéren hullott már be ablakán az alkonyi fény, ez fonta homályba? Sötét, piszkos kerete az időnek, ami a kép köré kenődött évek során, meredt rá üresen. Hol a «Párisi nő?» És hol a polcok könyve? Foghíjas sorok odvai feketélnék felé s mindenfelől az üresség rántja magához tekintetét.

Letarolt falak, kopasz asztalok, ruhátlan fogas és üreshasú komód. Költözködés volt itt? Az elszállni készülő élet elől vándorútra keltek a húséges tárgyak? Csak nézte a kifosztott szobát s nem ismert rá. Hová lettek agglégényéletének büszke barátai? A féltett foliánsok? A szívéhez nőtt kedves képek? Kopottra viselt kabátok? A százszor símogatót papírvágókés sárguló elefántcsontja? Hová lett ágya mellől a cipők jólismert sora? A sarokból a sétatot ezüstfogantyúja? Hová a csészék csengő porcellánja s a hamutartók? Apró örömei, életének gonddal gyűjtött fölöslegei, hová?

Ha most fel tudna kelni s rázární az ajtót arra a csoroszlyára ott kint és váratlan szemébe mélyesztené tekintetét s megrázva vállát, rámennydöröghetne :

— Hová lett innen minden? . . .

De nem tud. Mert gyenge s mert rászorult még. Szinte maga előtt is röstelte, hogy el kell odázni a számonkérést. Szörnyen megalázó, hogy akit ki tudna kergetni házából, azért kelljen reszketni, hogy magára hagyja . . . Nem szólhat neki . . . No, de legyen csak újból erejénél ! . . .

Juhászné kushadó alázattal sürgött már mellette. Alamuszin leste, hogy észrevette-e valamit, de megnyugtatta a közömbös, fáradt tekintet s a hallgatag béke. Hordta a langyos tejeiket, később a csizmatalppá szárított borjúseleteket, kifliket, kompótot. S ha undorodott is az anyó kapzsiságától s mindentől, amit most már adott neki, szedte az erőt, hogy épüljön és szabaduljon a gyengeség bilincseitől, hogy lábrakaphasson s szétüthessen maga körül.

Ezerszer összerakta a szók mozaikját. Szikrázóharagú, sötét tónusokban, meg fölényes gúnnyal hideg, fehér szavakat keresett össze, meg vörösen izzó méltatlankodókat, meg kurtán apró bántó sárgát, zöldet, lilát kevert . . . Aztán mind leseperte. Nem szólt. Még csak el sem árulta magát.

Mit is mondhatna ennek? Fektében ezerszer elgondolta, hogyan juthatott idáig a dolog. Igen . . . Most minden apró emlékezést össze tudott szedni. Még jól látta magát, mikor az első láz levette lábáról. Nála ültek régi tanítványai. Ő az íróasztalnál, kezében a papírvágókés, előtte a relativitás könyve, arról beszélgettek. Tamás Bandi a tükör alatt — az is eltűnt a falról — keze az asztalkán pihent s ideges ujjak-

kal verte le cigarettájáról a hamut. Bakos Gyurka ott állt mellette s töltött a konyakos üvegből a színes pohárkákba — azok is hová lettek? — s félig leszegett fejjel reánézett s közben kérdezett valamit. Csányi Pista járt le-föl a szobában s meg-megállt, ránézett s várta a választ, a vita hevülését, hogy megfontolt, lassú szóval belékapcsolódjék. Végh Sanyi élénk szeme is rajta függött. A négy kedves fiú, az ő szellemi négyese, kiket egy szavával tudott galoppba igazgatni s másikkal már csendes trabra fogni, ahogy igazgatta régtartott gyeplőiket. Hová lettek ezek is?...

Most jól emlékszik, hogy szóra nyílt szája, a gondolat eleven vilanását érezte, a döntő érv már nyelve hegyén ült, mikor a forróság elöntötte agyát, fordult egyet a szoba, a fiúk furcsa fénybe kereteződtek, a keze feléjük nyúlt, fel akart állani, mi minden jutott akkor hirtelen eszébe . . .

Még jól emlékszik, hogy akkor napokig kedvetlen járt már, hogy rossz sejtelmei voltak, kínoztta a fejfájás, lázat is érzett, de nem akart beteg lenni, tartotta magát. És egyszerre összeroppant. Talán a vita izgalma . . . nem, anélkül is jött volna, már zúgott akkor a füle és nagyon kellett figyelni a szókra.

Aztán lefektették, hidegrázós testét dunyhákkal melengették, a teafozó gőzölt — az is odalett — itatták, fejét borogatták, ott álltak körülötte ijedt némaságban. Láttá őket lehúnyt pillája mögül és halotta közelségüket, csak szólni nem tudott hozzájuk a láz tikkasztó forróságában.

És doktort hoztak. Őt is hallotta : tifusz . . . és Juhászné klapsogó papucsai és egyre az ő csapkodása. Mint szünni nem akaró malom kepelése, fájtt fejében szakadatlan zúgása.

A fiúkat nyilván a doktor parancsolta el, vagy Juhászné alamuszi riogatása. Tán azt mondta nekik, hogy ő nem kívánja. Tán jöttek és nem engedte be, hogy meg ne láthassák pusztításait? Tán kint suttogott velük s nyugalmat emlegetve tartotta őket távol? S ezalatt, a láz egyenlőtlen harcában, úgy lehet már végleg legyűrtnek tartotta s a néma, mozdulatlan, erőtlen testben már nem sejtett életösztönt s hordta, egyre hordhatta szobájából a holmikát.

Hogyan leshetett feléje gyanakvó szemmel, látja-e, mint akasztgatja le a képeket? Látja-e, mint nyalábolja össze a komód kedves kincseit? Az abroszok és fehéreneműk halmát? A fiókok és fogasok terheit?... A tolvaj! . . . No, de másképp lesz itt! . . .

De hogy a fiúk még most sem jönnek! . . . Ha holt hírért hallják, itt állnak már nyilván. Majd ennek is végére fog járni, mit mondhatott nekik ez a fogatlan szörnyeteg? . . .

Aztán annak is eljött az ideje, hogy tétova léptekkel végigmehetett a szobán. Se szőnyeg, se semmi a régi napokból. Csak Juhászné. Ott pislogott mellette igyekvő alázattal, majdhogy nem lépett helyette, hogy kimutathassa örömét. De ez az öröm igen zavaros volt s a mosolyt gyanakvó félelem kínoztta arcára. Látszott rajta, hogy szeretne kívül lenni

s menni sem mer, hogy lekösse ura figyelmét, hátha addig nem vesz észre semmit. Mert hitte, hogy eddig azért nem szólt.

Mártonon egyetlen meghagyott ruhája lógott — tán eltemetni tartotta meg ezt is Juhászné — s lesóványodott keze támaszt keresett a székek támláján. Nehéz volt a járás, még nehezebb a szó.

Pedig lehiggadt már haragja. Bölcs nyugalommal tudta nézni Juhászné hűtlen sáfarkodását. Persze. A halott után — gondolhatta — inkább ő örököljön. És sietnie kellett, nehogy a köréje gyűlő siratók hordják el emlékeit. Mondhatta volna: patikára kellett, mert az öreg fuzsitusnak üres volt a zsebe. Mondhatta volna, hogy el kellett herdálni mindent, eladogatni, ahogy tudta, másképp hogyan szerzett volna pénzt az orvosságra, ételre s egyébre? Mondhatta volna — nekik.

De neki mit mondhatna? Minek kérdeje tőle, hová lett a sok érték? Minek terhelné még hazugsággal is bűnös lelkét? Vagy olyan jó volna nézni a hazug megbánást? A pákosztos kувasz farkcsóváló vínnyogását hallgatni? Egy rúgást neki és kiverni a házból. Csak afféle szellemi rúgást, de szabadulni tőle örökre.

— Juhászné... — kezdte erőtlen hangon és idegenül csengett a szokatlan szó — ahogy nézem, én magának aligha maradok adósa. Szedje szépen a holmiját és Isten megáldja.

— Nekem tetszik ezt mondani?... ezt érdemlem én meg?... ahogy én áptoltam...

Márton hagyta beszélni. Arcára bölcs derű gyűlt és mosoly ragyogott a szemében:

— Mit hagyott még itten Juhászné, mondja? Mit akar még megkaparintani? Hígyje el, nem volna még érdemes tíz évig várni rá, már nem egyhamar leszek megint beteg. Belátom, hogy tapintatlanság volt tőlem meggyógyulni, mikor már maga olyan szépen elrendezett itt mindent, de nem tehetek róla, bocsásson meg, hogy élek és menjen Isten hírével.

Egy pillanatig még tétovázott, ne kérdeje-e meg, kinek adta el kedves holmijait, hogy visszavásárolhassa, de azután legyintett kezével: minek?... hogy újabb keselyűk gyűlhessenek a dögre? Hogy itt víjogjanak körülötte a prédára lesve? Minek? Még az is sok, ami itt maradt, azt sem érdemelné meg, aki Juhászné után jöhetne. Nem. Ne keringjenek itt fölötte halálát lesve. Nem. Elintéz ő mindent, hogy senkire se legyen többé szüksége.

— Nézzetek szét a könyvek között s vigyétek, ami érdekel — mondta, mikor Juhászné távoztával újból jelentkezhett a négyes. — Osztozzatok.

— De bátyám... — tiltakoztak.

Márton nem tágitott:

— Mire tartogassam? Hogy handlék nyerészkedjenek rajta? Ha szükségem lesz rájuk, majd kölcsön adjátok. Nálátok jobb helyen lesznek. Nekem már csak utamban volnának. Féltem? Gyanakodjam

miattuk arra, aki belép, hogy el akarja lopni? Minek? Vigyétek, fiúk, sajnós, egyebet már alig is adhatok. A többit elhordták, tán a kötésük többet ígért. A képeket is nektek szántam, megelőztek. Ezek még vihetők. Vigyétek ti.

A bútorok is vándorútra keltek. Ide egy íróasztal, oda egy karos-zék, komód, minden talált gazdát. Minek neki? Az ágy kell éjtszakára, egy asztal és zék — de egyéb? A ruha is minek? Még ha maradt volna, azt is szétosztaná. Egy rajta, már elég s ha lerongyolódik, mirevaló az áruház? Ott tetőtől-talpig újba lehet öltözködni s a rosszal sincs gondja. Otthagyja. Punktum. Így lesz csak jó és könnyű az élet. Fehérnemű? Mire abból is a tucát? Egy rajta, egy tisztítóban, nincs mit zárni, őrizni, számon tartani. Leveti a szennyest, fölveszi a tisztát, elviszi mosatni. S ha hazakerül, fölcseréli. Egyszerű nagyon. És mit kell takarítani egy elhagyott szobán? Megteszi a seprű, azt meg akár maga is kezelheti. Miért ne?

Csak Juhásznék ne dörmögjenek s csapkodjanak többé. Mire is tartana maga mellett valakit? A reggeli tejet fel tudja főzni, nem kell ahhoz tudomány. Délben ott a vendéglő s este, ha úgy esik, papírosból is lehet vacsorázni. Nem sok kell már neki.

Hogy fiatal barátjait nem ültetheti már le szobájában? Ott a kávéház. Jó asztala körül elbeszélgetnek s nincs az utánjárás. Mindent el lehet rendezni, mindent le lehet egyszerűsíteni.

Hogy a csengetés se keltse föl álmából, nyitva áll az ajtó. Aki ismerős, tudja, csak benyit. Idegennel meg mi dolga lenne? Csak csöngessen s ha ráún, vagy elmegy, vagy kilincsel s akkor bejöhet. Rendes koldusait is kitanította. Hogy nincsen Juhászné, aki átnyujtsa nekik heti járandóságukat, maguknak kell elvenni az előszoba ablakpárkányáról. Ott van kisorjázva. Nem is zavarják hálálkodásukkal. Csak benyitnak, akár otthon van, akár sem, elveszik részüket s viszik szótlan és halkán behúzzák ajtaját.

Milyen jó így élni, csendben, komplikációk nélkül, igénytelenül. A biztos nyugdíj enyhe nyugalmában. Minden szükségesre telik s a fölöslegesek kiestek életéből. Csak csend, béke és baráti arcok. Meghitt beszélgetések, tüzelő viták és ragaszkodó szeretet. S ha kell, van mit adni, van miből segíteni, s nincs, aki megrövidítse. Semmi nyugtalan-ság. Már csak a szíve egyetlen vagyona s az is a négyesé.

Csak egy fölösleg bosszantja még hazatértében minden nap. Egy dívány meredezik a kopasz falak mentén használatlan. Rá nem fekszik, nem ül, úgy érzi mindig, ez az a darab, amiért Juhászné még maradni akart. Már csak ez juttatja eszébe Juhásznét. S szabadulni szeretne ettől is.

Ahhoz kopott jószág, hogy ajándék legyen s handléval tárgyaljon? Ehhez sosem értett. Ezért van még most is itt a dívány. S egy este két markos emberrel leviteti a Dunaparra. Csodálkozva cipelik, nem értik a dolgot, de jó pénzért miért ne? Márton azonban még reggel sem nyu-

godott : vajjon elvitte-e valaki? S mikor hült helyét látta, bölcs mosolya visszaderült arcára :

— Igy. Elment ez is a többi után s elveszett a nyoma. Igy jó.

Nyitott ajtóval és üres falak közt várja a hivatlan vendéget. Az rá fog találni. Akár a kávéházi asztal mellett, akár séta közben, akár agglegény ágyán, az rátalál. Nem jöhet váratlanul. Az osztozkodással nem lesz már utána gond. Hátán háza, kebelén kenyere . . . Igy jó.

A nyugdíj elmarad egyszer s a koldusok nem találják már oda-sorjázott filléreiket. Akkor az utolsó elvihetőt is kiviszik a szobából. A fiúk tán elkísérik s ha nem is, gondolni fognak rá bizton. A furcsa öreg úrra, ki a szívét osztotta szét köztük.

Beczássy Judit.

SZERETNÉM...

*Szeretném, ha jácint lennél
és tested remegő vonalát
átlehelnéd a karcsú gyöngé szárba.
Ha porcellán húsán át gondolna reád:
reszketve a cserép, a váza.*

*Az arcod simaságát adnád
s a szád pirosát színnek,
s érezném bőröd hamvát,
ha rája csókot hintek.*

*Bódulnék éjeken örökké,
mert kábítna vágyhívó illat
s szent nagy örömökké
csókolnám titkainkat.*

*Ha akarnám — leszakíthatnálak,
mert te volnál minden jácint
s kitűznék csábító csodának . . .
(Csönd. A szívem csak játszik.)*

Arady Zsolt.